

DỊCH TỄ HỌC TRONG LỊCH SỬ

Phạm Minh Đạo
Hội Thú y Nam Định

Dưới đây là những dòng chữ ngắn gọn ít ỏi nhưng rất quý giá ghi lại tình hình dịch bệnh ở nước ta trong sách *Đại Việt Sử ký toàn thư* - Bộ chính sử lớn nhất của Việt Nam do Ngô Sĩ Liên chủ biên (NXB Khoa học Xã hội, 1972):

- Kỷ nhà Lê (Đại hành hoàng đế):

+ Năm Mậu Tuất (998) mùa xuân tháng 3 động đất 3 ngày, mùa hạ tháng 5 - 6 không mưa, hạn. Nhân dân bị dịch ho, trâu ngựa chết nhiều.

- Kỷ nhà Lý:

+ Thời Lý Nhân Tông: Năm Canh Thìn (1100), mùa đông, tháng 12 có bệnh dịch lớn.

+ Thời Lý Anh Tông: Năm Bính Dần (1146) đại hạn, sao Chổi mọc, mùa hạ tháng 4: trâu và gia súc chết dịch.

Năm Ất Dậu (1165) mùa hạ đại hạn, dân bị dịch to, trâu bò gia súc chết nhiều, giá gạo tăng vọt.

- Kỷ nhà Trần:

+ Thời Trần Thái Tông: Năm Nhâm Thìn (1232) tháng 8 gió to, dân gian phát dịch tễ nhiều người chết.

+ Thời Trần Thánh Tông: Năm Quý Hợi (1263), tháng 2 mưa đá, tháng 9 bệnh dịch phát.

+ Thời Trần Minh Tông: Năm Giáp Tý (1324) đại hạn, có sâu lúa, trâu bò và gia súc chết nhiều.

- Kỷ nhà Lê: Thời Lê Thánh Tông hoàng đế:

Năm Ất Mão (1435) dân các bộ Lạng Sơn, Nam Sách bị bệnh dịch.

Lịch sử để lại có bấy nhiêu dòng! Từ đó về sau nước ta có nhiều biến loạn chính trị và chiến tranh nên không thấy ghi thêm về dịch bệnh.

Dựa trên những điều các nhà sử học để lại, từ góc độ chuyên môn, chúng tôi có một số nhận xét như sau:

Từ thuở khai thiên lập địa, sông núi đã chia Nam - Bắc. Nước ta đã có lãnh thổ, có khí hậu, thời tiết riêng biệt. Khi cư dân trở nên đông đúc thì vi sinh vật gây bệnh càng phát triển, chúng biến đổi theo môi trường và khí hậu của đất nước ta. Các loại dịch bệnh phát sinh theo mùa chủ yếu vào mùa đông và mùa hè.

Dịch có tính cục bộ, địa phương, mầm bệnh phát sinh tại địa phương. Trong 700 năm từ nhà Đinh đến Hậu Lê đã có 8 đợt dịch bệnh lớn nhỏ. Dịch người gắn với dịch gia súc, có thể từ gia súc lây sang người. Đợt dịch đầu tiên vào năm 998 cách đây 1022 năm. Nhân dân bị dịch Ho cùng với trâu, ngựa chết nhiều, cho phép nghĩ tới bệnh Viêm phổi truyền nhiễm như Lao bò gây bệnh chung cho cả người và gia súc. Các trường hợp còn lại ghi quá ngắn gọn không suy được loại bệnh gì.

Thời xưa khi có dịch bệnh, vua chúa phải tu sửa đạo đức của mình, lập đàn để tế trời đất. Dân chúng tin vua, tự lực tự cường, khôi phục kinh tế.

Gần đây trong vòng 20 năm, từ năm 2000 - 2020 ở nước ta dịch bệnh đã phát sinh đầy đặc, chồng chéo tới 7 loại gồm dịch Lở mồm long móng ở trâu - bò - lợn, dịch Tai xanh (rối loạn sinh sản hô hấp ở lợn), dịch tả lợn châu Phi, dịch cúm gia cầm H5N1 và H5N6 lây cho gia cầm và người, dịch viêm đường hô hấp cấp SARS và dịch Covid-19 ở người. Tất cả đều do virus, nguồn bệnh đều từ nước ngoài xâm nhập vào trong nước. Các dịch bệnh trên đã lan rộng trong cả nước và gây thiệt hại rất to lớn. Đặc biệt, dịch Covid-19 đã vượt qua những ngăn cách khác biệt về lãnh thổ, chính trị, tôn giáo, thời tiết, trở thành đại dịch toàn cầu.

Hiện nay, nước ta đã mở cửa hội nhập sâu rộng với các nước, những phương tiện giao thông hiện đại là con dao hai lưỡi, nếu không được vệ sinh kiểm dịch tốt, chính là điều kiện để dịch bệnh xâm nhập và lây lan nhanh. Vì vậy nguy cơ dịch bệnh là thường trực và tiềm tàng. Biện pháp phòng chống dịch với phương châm bốn tại chỗ trong đó lực lượng tại chỗ và phương tiện tại chỗ là ưu tiên. Cần xây dựng đồng bộ cả hai hệ thống y tế và thú y từ trung ương đến cơ sở, bởi vì trên thực tế không có ranh giới giữa bệnh của người và động vật. Không chỉ chú trọng những biện pháp trước mắt (tiêu diệt virus cứu người hay động vật) mà cần cơ hơn, lâu dài hơn, cần bảo vệ môi trường sinh thái và vệ sinh môi trường sống, chống lại sự biến đổi của khí hậu, không để virus biến chủng, tăng độc lực, tạo ra dịch bệnh mới. Nâng cao nhận thức về dịch bệnh và thay đổi hành vi của mọi người, luôn cảnh giác. Từ nay, bên cạnh bình cứu hoả luôn cần có bình hoá chất diệt khuẩn!